

علی مزروعی

خبرنگار گروه نشر روز

با توجه به نتایج انتخابات ریاست جمهوری چهاردهم پزشکیان ۳ میلیون رای خود را تنها از استان‌های آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی و اردبیل به دست آورد. در این سه استان فاصله رای او با سعید جلیلی قابل توجه بود. پزشکیان در استان آذربایجان شرقی با فاصله رای ۱ میلیون و ۳۰۰ هزار رای پیشتاز بود. در استان اردبیل هم او با فاصله ۴۰۰ هزار رای تقریباً ۵ برابر سعید جلیلی رای کسب کرده بود. در آذربایجان غربی نیز پزشکیان با رای ۶ برابری یک میلیون رای بیشتر داشت. در انتخاباتی که پزشکیان با فاصله تقریباً ۳ میلیون توانست به پاستور برسد، این میزان رای را نمی توان نادیده گرفت. رای دادن همه قومیت‌ها در انتخابات‌های مختلف به افرادی که تصور می‌کنند قرار است به مطالبات آنها رسیدگی کنند، امر تازه‌ای نیست اما حساسیت در این باره به این دلیل بالا رفته است که مسعود پزشکیان خود آذری زبان است و چندین سال از این حوزه انتخابیه به بیارستان رفته است. سوال اصلی که با نگاه به این تحلیل مطرح می‌شود این است که اگر مسعود پزشکیان توانسته با تکیه بر قومیت جذب رای داشته باشد، فضای سیاسی پیش‌رو در دولت چهاردهم دستخوش چه تحولاتی خواهد شد؟ این امر را می‌توان نوعی تهدید دانست که منجر به تقویت شکاف‌های قومیتی می‌شود یا فرصتی برای ترمیم این شکاف‌ها خواهد بود؟ مساله دیگری که ممکن است کشور را تهدید کند این است که از این پس سایر گروه‌های سیاسی نیز با نگاه به تجربه موفقیت پزشکیان در انتخابات ۱۴۰۳ مساله قومیت را در کمپین‌های سیاسی خود مورد توجه قرار دهند و با نگاهی غیر ملی صرفاً بر شکاف‌های اجتماعی تمرکز کنند. اینکه آرای مناطق قومیت‌نشین چطور به صندوق پزشکیان رفته و چه پیامی دارد باید دقیق‌تر تحلیل شده و فرصت‌ها و چالش‌های آن استخراج شود. عدم بررسی این موضوع مهم است نگاه تهدیدمحور را قالب کرده و مطالبات قومیت‌ها را زیر پرچم نژاد با قومیت‌گرایی ذبح کند.

کمپین تبلیغاتی و سابقه زیستی – سیاسی در پیروزی پزشکیان موثر بود

در تشریح آرای پزشکیان در رویکرد غالب است. برخی معتقدند که همه آرای پزشکیان در مناطق آذری زبان ناشی از تلاش‌های کمپین تبلیغاتی پزشکیان و ایده‌های او برای جامعه قومیتی این منطقه بوده است. برخی نیز معتقدند تلاش کمپین تبلیغاتی پزشکیان برای پوشش مطالبات جوامع ساکن مناطق مرزی که غالباً قومیت‌ها هستند و سابقه سیاسی او در این منطقه هیچ تاثیری در جذب آرای قومی نداشته و موفقیت پزشکیان در جذب آرای قومیتی صرفاً به خاطر اصالت آذری پزشکیان است. اشتباه رایج در مورد آرای پزشکیان این است که صرفاً یکی از این دو رویکرد تحلیلی را درست قلمداد کنیم، درحالی‌که سید آرای قومی پزشکیان جمعی بین این دو رویکرد است. یعنی هم اصالت آذری پزشکیان در پیروزی موثر بوده و هم توان کمپین تبلیغاتی پزشکیان در مزیت‌سازی از این ویژگی پزشکیان. پزشکیان در انتخابات به غیر از تاکید بر حقوق اقلیت‌ها و مذاهب کلان ایده مهمی برای چالش‌های اقوام ارائه نداده است. لذا نمی‌توان جذب رای فعلی او صرفاً متکی به تلاش کمپین تبلیغاتی پزشکیان دانسته و نسبت قومیتی او را نادیده گرفت. او تا الان صرفاً با تاکید بر مطالبات اقوام و مذاهب این

رحمان قهرمان پور در گفت‌وگو با «فرهیختگان»:

فرصت‌های همزبانی

در دسر توسعه نامتوازن و انباشت نارضایتی‌ها

توسعه نامتوازن چالش اصلی است که هم برای مردمی که در مرکز و کلان‌شهرها زندگی می‌کنند، بحران‌هایی ایجاد کرده، هم برای مناطق مرزی و شهرهای حاشیه‌ای مشکلاتی به همراه داشته است. درکلان‌شهرهایی مثل تهران که انبوهی از کارخانه‌های تولیدی، مراکز اداری و خدماتی در آن احداث شده، مردم با چالش‌های زیست‌محیطی، نبود فضای سبز و مشکلاتی مثل ترافیک مواجهند، همچنین نسبت خدمات عمومی در کلان‌شهرها به جمعیت مثل فضای سبز، مساجد و اماکن ورزشی وضعیت مساعدی ندارند. تمرکز جمعیتی در کلان‌شهرها منجر به افزایش قیمت مسکن و گرانی این شهرها شده که روزبه‌روز به هزینه ساکنان کلان‌شهرها اضافه می‌کند. این درحالی‌است که در شهرهایی که از کلان‌شهرها فاصله زیادی دارند یا در مناطق مرزی قرار دارند، مشکل اصلی این است که اساساً شغلی وجود ندارد. علاوه بر این، وسعت سرزمینی و پراکندگی جمعیت در بخش‌هایی از کشور، توسعه زیرساخت‌ها را بسیار سخت، پرهزینه و زمان‌بر کرده است. به همین خاطر توسعه زیرساخت‌ها در این مناطق با چالش همراه بوده و به نسبت مناطق مرکزی رشد کمتری داشته است. خروجی چنین وضعیتی به وجود آمدن جامعه‌ای با میزان زیادی از مطالبات در برخی مناطق مرزی دور از مرکز است، به طوری‌که تقریباً در تمام شهرها و روستاهای این مناطق، می‌توان ردی از نارضایتی‌ها را دید.

مسائل قومیت‌ها را اولاً ببینیم، ثانیاً درست ببینیم

اگر مطالبات اقوام به‌عنوان ساکنان غالب مناطق مرزی به‌درستی شنیده و پاسخ داده شود، می‌تواند یک سرمایه اجتماعی بزرگ ایجاد کند و به ظرفیتی برای افزایش قدرت کشور در زمینه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و امنیتی تبدیل شود، اما اگر شنیده نشود یا بد شنیده شود می‌تواند همین ظرفیت را به بحران تبدیل کند. در مواجهه با چالش‌هایی که ساکنان مناطق مرزی واجد هویت قومی با آن مواجهند، دو شیوه مرسوم و غلط وجود دارد؛ شیوه اول نادیده‌انگاری و صرف‌نظر از فاصله موضوعات آنها به

رای بیشتر پزشکیان در استان‌های شمال غرب نشان‌دهنده پیروزی غیرگفتمانی در انتخابات ۱۵ تیر و یک امکان مهم برای ترمیم چالش‌های قومیتی است

فرصت‌های همزبانی

بهبانه جلوگیری از بروز نزاع‌های پنهان است. حال آنکه این روش شاید در کوتاه‌مدت چالش‌ها را مخفی کند اما حل نشدن آنها در بلندمدت می‌تواند بحران‌آفرین باشد. دومین شیوه غلط در مواجهه با مطالبات این جوامع این است که مسائل آنها به دستاویزی برای کسب منافع سیاسی تبدیل شود و افراد بدون ارائه کارنامه‌ای صرفاً با تکیه بر چند مطالبه با ضریب رسانه‌ای بالا خود را نماینده مطالبات اجتماعی آنها معرفی کنند و نزدبانی برای رشد جایگاه سیاسی بسازند. مواجهه شعاری اولاً ممکن است به تحقق مطالبات نینجامد و اعتراض اجتماعی را تشدید کند و ثانیاً اگر هم به نتیجه برسد به احتمال زیاد در تقابل با منافع ملی قرار دارد. نمونه‌هایی از نتایج این کنش‌ورزی سیاسی را در انتخابات مجلس بارها دیده‌ایم. صنایع بزرگ و آب‌بر کشور با هدف تامین منافع سیاسی نمایندگان برخی حوزه‌ها بدون پیوست‌های جغرافیایی در مناطقی تاسیس شده که آب کافی برای فعالیت آن وجود ندارد. این یعنی ائتلاف سرمایه‌های ملی در پیش چشم مردم مناطقی که مطالبات‌شان گرفتار منفعت سیاسی افراد شده است.

فرصتی برای ترمیم سرمایه اجتماعی

تکیه بر موقعیت‌های قومیتی یک کاندیدای انتخاباتی در این دوره بیش از انتخابات‌های دیگر خود را بروز داد و برجستگی پیدا کرد. در هیچ یک از ادوار انتخابات ریاست جمهوری، تکیه بر موقعیت قومیتی رئیس‌جمهور تا این حد اثرگذار واقع نشده بود. یکی از علل اصلی برجستگی این مولفه‌ها را می‌توان در فقدان ایده گفتمانی مشخص از سوی نامزدها جست‌وجو کرد. در هر دوره از انتخابات یک موضوع به نقطه نزاع انتخاباتی نامزدها تبدیل می‌شد؛ در سال ۹۲ ایده رفع تحریر عامل پیروزی حسن روحانی بود. در انتخابات سال ۸۴ تکیه بر ایده عدالت و تقبیح توسعه، عامل پیروزی محمود احمدی‌نژاد بود. در انتخابات ۷۶ هم آزادی‌های اجتماعی برگ برنده خاتمی شد. اما در این دوره برخلاف دیگر دوره‌های انتخاباتی این ایده «نه به دولت سوم روحانی» موفق عمل کرد و نه تلاش برای القای امتداد دولت رئیسی بودن جلیلی. در نبود یک ایده گفتمانی مشخص از سمت نامزدها، قابلیت قومیتی نامزدها اصل قرار گرفت و باعث رای آوری شد. مسعود پزشکیان در طول رقابت‌های انتخاباتی خود با تمرکز کمپین انتخاباتی‌اش روی مشکلات اقوام و ساکنان مناطق حاشیه‌ای، در دام نادیده‌انگاری مشکلات و موقعیت این جوامع نیفتاد. از این جهت او تا اینجای ماجرا خوب عمل کرد و توانست رای این مناطق را جذب کند اما در گام دوم لازم است از افتادن در دام نگاه‌های شعاری نیز بر حذر بوده و نگاهی واقعی در مورد حل مسائل و چالش‌های این مناطق داشته باشد. پزشکیان در بیش از پنج دوره‌ای که در بهارستان حضور داشته، حتی در دورانی که روی صندلی نایب‌رئیس در مجلس نشسته، اشراف کاملی روی مسائل و مطالبات اصلی ساکنان شهرها و مناطق دور از مرکز به‌ویژه آذربایجان داشته است. این امر مزیتی برای پزشکیان محسوب می‌شود که می‌تواند مزیت او در تبدیل بحران مطالبات قومیتی به فرصت محسوب شود.

و حالا با قرار گرفتن در راس مدیریت اجرایی این فرصت را دارد که از اشراف خود بر مسائل مناطق دور از مرکز کشور برای به‌کارگیری هدفمند امکانات بهره‌برد و چالش‌های اصلی مناطق مختلف را حل کند. پزشکیان تقریباً از نیمه‌مرداد راهی پاستور می‌شود و لازم است به‌عنوان رئیس‌جمهور به این موضوع توجه داشته باشد که در گستره وسیع سرزمینی ایران، اقوام مختلفی جای می‌گیرند و او در وهله اول می‌بایست با نگاه فراقومیتی و با اصل قرار دادن منافع ملی حل این چالش‌ها را در دستورکار قرار دهد.

شاید در هیچ دوره از انتخابات‌های ریاست جمهوری تا این اندازه ویژگی‌های قومیتی برجسته نشده بود. حتی در اوج رقابت‌های سال ۸۸ میرحسین موسوی نتوانست با تکیه بر اینکه داماد «رهاست» و اصالتی «ترکی» دارد، کارزار انتخابات را ببرد و اصلاً موضوعیتی پیدا نکرد. اما در این دوره فاصله آرای مسعود پزشکیان از سعید جلیلی، در شهرهای آذری زبان توانست برای او تعیین‌کننده باشد و او را با فاصله ۳ میلیونی از سعید جلیلی پیش بیندازد. این جذب رای که در سایه نبوده و در ایده گفتمانی نامزدهای انتخاباتی برجسته‌شد، منجر به ایجاد حساسیتی در جذب رای به این شیوه شده است. به همین بهانه با رحمان قهرمان پور، کارشناس مسائل سیاسی گفت‌وگو کردیم که در ادامه می‌خوانید.

سید رای جغرافیایی پزشکیان را پیروز انتخابات کرد

رحمان قهرمان پور، کارشناس مسائل سیاسی معتقد است مدل رای‌دهی در ایران تغییر نکرده و در این باره گفت: «اینکه بگوییم این دوره متفاوت شده و رای قومیتی داریم، نبوده است. نامزدها در دوره‌های مختلف از استان خودشان بیشترین رای را جذب کرده‌اند. پزشکیان یک سیاستمدار منطقه‌ای است. به این معنا که بعد از اینکه وی وزیر بهداشت شده و دوره‌اش تمام شد خانه‌نشین نشد یا کار دیگری انجام نداد بلکه کارش را در سیاست ادامه داد. پزشکیان مثل سناتورهای آمریکای لاتین و برزیل سیاستمدار منطقه‌ای است. علت اینکه رای پزشکیان در استان‌های شمال غرب زیاد شده، همین است. وی نه تنها در استان آذربایجان شرقی بلکه در آذربایجان غربی و اردبیل و حتی کردستان را بالایی داشت. اگر پزشکیان رای قومیتی داشت چطور توانست رای کردها یا بلوچ‌ها را به دست آورد؟ این اشتباهی است که در بحث‌های سیاسی صورت می‌گیرد. هر وقت در ایران نامزدی از حقوق اقلیت‌ها از سنی مذهب‌ها و کردها حمایت کرده رای دهندگان این اقلیت‌ها به آن نامزد تمایل بیشتری نشان دادند. این مدل رفتاری همه رای دهندگان بوده است. الان هم همین است. پزشکیان از حقوق اقوام و اقلیت‌ها صحبت کرده و این مدل تکرار شده است. استان‌های مرزی مثل بلوچستان و کردستان و کرمانشاه و آذربایجان غربی به او رای دادند. کربوی هم به همین شکل رای اردبیل را داشت و کسی نگفت رای او قومیتی است. رای قومیتی در جاهایی است که شکاف عمیق قومی وجود دارد؛ مثل نیجریه و اندونزی. در اینجا رای قومیتی معنا پیدا می‌کند. یعنی اکثریت رای دهندگان به کسی که از قومیت آنها نباشد، رای نمی‌دهند. ما اینجا چنین چیزی نداریم. مهرعلیزاده هم آمده بود و اگر قرار بود کسی رای قومیتی بدهد از استان‌های ترک‌نشین بیشترین رای را به دست می‌آورد. اما چرا چنین نشد؟ چون او سیاستمدار

منطقه‌ای نبود. همتی هم که در دور قبل شرکت کرد، رأیی به دست نیاورد. و اگر قرار بود رای قومیتی باشد استان‌های شمالی به همتی رای می‌دادند. مفهوم قومیتی به این معناست که مثلاً من به کسی رای می‌دهم از قومیت من نباشد. چیزی که باعث شد پزشکیان رای بیابور این بود که او یک سید رای بزرگ داشت. ما به آن می‌گوییم سید رای جغرافیایی. یعنی هرکس از استان خود کاندیدا می‌شود در استان‌های هم جوار هم نفوذ دارد. مثلاً آقای رئیسی در خراسان رضوی، خراسان جنوبی و خراسان شمالی رای داشت. چرا در آن مورد گفته نمی‌شود که رای ایشان قومیتی بوده؟ این تحلیل که با جدا شدن رای استان‌های ترک‌نشین، پزشکیان بازنده می‌شود هم درست نیست. یعنی مفهوم رای قومیتی با نحوه رای دادن اقوام دو مقوله متفاوت است. اقلیت‌ها در هر کشوری وقتی نامزدی از آنها دفاع کند رای بیشتری به آن می‌دهند. این به معنای رای قومیتی نیست یعنی کردها و لرها و بلوچ‌ها به پزشکیان رای می‌دهند. اگر رای پزشکیان قومیتی بود چرا بلوچ‌ها و لرها به او رای دادند؟ خاتمی در ۷۶ از حق سنی‌ها دفاع کرد و بلوچ‌ها به او رای دادند. روحانی سال ۹۲ از احیای دریاچه ارومیه حرف زد چرا اینها را به یاد نمی‌آوریم؟ این تحلیل که بگوییم پزشکیان به خاطر رای قومیتی برنده شده با مدل‌های رای دادن استان‌ها در ایران سازگار نیست.»

پزشکیان، سیاستمدار منطقه‌ای است

این کارشناس مسائل سیاسی معتقد است آن چیزی که در دوره‌های قبل هم در انتخابات ریاست جمهوری داشتیم در همین دوره هم تکرار شده اما تفاوتی دارد. او درباره این تفاوت گفت: «فرض کنید وقتی خاتمی از یزد کاندید می‌شود شاید رای استان خود را داشته باشد و بقیه چندان او را هم استانی ندانند. اما در استان‌های شمال غرب چون قرابت فرهنگی و زبانی وجود دارد، ممکن است رای بیشتر باشد؛ اما تاکید می‌کنم که پزشکیان یک سیاستمدار منطقه‌ای بود. این فرق می‌کند با مهرعلیزاده که ایام انتخابات ترکی صحبت می‌کرد و بیشتر از یک میلیون رای هم نداشت. اگر مهرعلیزاده از آذربایجان ۴ یا ۵ میلیون رای می‌آورد، می‌شد گفت که رای قومیتی است. پزشکیان اما در همین انتخابات مجلس به زبان کردی از نامزدی محمدقسیم عثمانی در بوکان دفاع کرده و او رای آورده است. در سال‌های گذشته برای خیلی از نامزدهای شهرهای خودشان حرف زده و از آنها دفاع کرده. قاضی پور از وی دفاع کرده نه به خاطر اینکه ترک هستند بلکه به دلیل اینکه پزشکیان در استان‌های شمال غرب سیاستمدار فعالی بوده و موضع‌گیری کرده و برای خود برنده‌سازی کرد و در حوادث ساکت نبود. از نامزدهای اصلاح‌طلب دفاع کرده و یک چهره شناخته‌شده‌ای در شمال غرب است. درحالی‌که مهرعلیزاده، مردم آذربایجان او را نمی‌شناسند چون فقط ایام انتخابات می‌گفت من ترک هستم به من رای بدهید. کسی به صرف قومیتی بودن که فلان شخص

اقلیت‌ها به نامزدی رای می‌دهند که بیشتر از آنها دفاع کند

پزشکیان چطور می‌تواند برچسب قومیت‌گرایی را از خود جدا کند؟

قهرمان پور در ادامه اتهامات وارد شده به پزشکیان را بحث برانگیز دانسته و معتقد است طرح چنین موضوعاتی تمامی ندارد. وی توضیح داد: «ملاشما به فردی اتهام می‌زید که تو ملی‌گرا نیستی. او باید چه‌کار کند؟ در کشورهایی که حاکمیت قانون وجود دارد و مرز مشخص حقوقی و قانونی وجود دارد این را به مثابه اتهام در نظر می‌گیرند. مثلاً در دهه ۲۰ هرکس از دیگری خوش نمی‌آمد به او می‌گفت غریب‌زده. غریب‌زده کسی بود که کتاب‌های فلسفی می‌خواند. مثلاً شما می‌گویید فلافی قومیت‌گراست. فرض کنید کسی که امکانات به استان‌ها داده قومیت‌گراست؟ مثلاً اینکه حسن روحانی گفت اولین اولویت من احیای دریاچه ارومیه است کار قومیتی کرد؟ سفرهای استانی احمدی‌نژاد قومیتی بود؟ اینکه کسی در روستایی به دنیا آمده باید به او بگوییم قومیت‌گرا؟ این اتهام بی‌اساس و بی‌موردی است. آن شخص چطور ثابت کند که قومیت‌گرا نیست؟ دست روی قرآن بگذارد و قسم بخورد؟ این تزوریک سیاسی یا لفاظی سیاسی است. مثلاً ترامپ به پایدن می‌گوید تو به اندازه کافی وطن‌پرست نیستی. مساله این است که مرز این وطن پرستی کجاست؟ این در حقوق تعریف شده و حقوق می‌گوید هرکس در چهارچوب سرزمینی مشخص زندگی می‌کند نمی‌تواند به دیگری بگوید تو عراقی ملی نداری. این یک موضوع بی‌معنی است. قانون تکلیف آن را مشخص کرده. اشاره کردم که مثل مفهوم غرب‌زدگی است. این یعنی چه؟ آیا کسی که کتاب بخواند غرب‌زده است یا کسی که به اروپا برود و علم را باور داشته باشد؟ این هم مثل آن است. یک چیز تزوریک است که سیاستمدار نباید وارد آن شود؛ چون مدام ادامه پیدا می‌کند. اگر پزشکیان نباشد برای شخص دیگری این اتفاقات می‌افتد. این مساله‌ای بوده که تاکنون درباره آن بحث نشده و حسش این است که جامعه باید به این موضوعات بپردازد و پیرامون آن گفت‌وگو صورت بگیرد. مسائل ما در جامعه نادیده گرفته می‌شود. بنا بر آمار بیشترین وزیر را از اصفهان داشتیم. سوال من این است که آیا این قومیت‌گرایی است؟ اینها موضوعاتی است که باید حول آن بحث صورت بگیرد. اینکه جامعه از پزشکیان مطالبه کند که قومیتی رفتار نکند معنای گنگ و نامفهومی دارد. مثل این است که به قلبیاف بگویید مهدی رفتار نکن. این موضوعیت ندارد. سوال من این است که چطور شخص ثابت کند که قومیتی نیست؟ ما از نظر حقوقی و قانونی چهارچوب‌بندی مشخصی داریم. اگر کسی گفت من طرفدار این هستم که این قومیت بتر است و کشور باید دست فلان قومیت باشد و بقیه حقی ندارند، می‌توانیم بگوییم قومیت‌گراست. به نظم کشور باید توسعه پیدا کند و نیازی نیست که به این موضوعات حاشیه‌ای بپردازد. باید گرانی را کنترل کند و به وعده‌هایش عمل کند. در این صورت مشکل حل می‌شود و تبعیض‌ها رفع می‌شود. ضرورتی ندارد که به این مسائل ورود کند. مردم خودشان در عمل می‌بینند.»

دوشنبه ۱۸ تیر ۱۴۰۳

شماره ۴۱۸

FARHIKHTEGANDAILY.COM

FARHIKHTEGANONLINE

